

Müftü Ahmet Şükrü (Yavuzuylmaz) (1865-1895)

Ahmet Şükrü Efendi 1865'te Sarayköy'de dünyaya gelmiştir. Nüfus kayıtlarında ismi "Ahmed" olarak kaydedilmiş olmakla beraber Diyanet İşleri Başkanlığı, TBMM kayıtları ve diğer yazışmalarda Ahmet Şükrü şeklinde geçmektedir. Sarayköy eşrafından Hacı Salih Efendi'nin oğlu olan Ahmet Şükrü Efendi'nin sülalesi aslen Kadılar köyünden Molla İbrahim Efendilerden gelmektedir. Ataları bölgede derici Yörük Türkmenleri olarak bilinmektedir. İlk ve orta öğrenimini Sarayköy ve Buldan kazalarında özel hocalardan ders alarak tamamlayan Ahmed Şükrü Efendi, 1882'de İstanbul'a giderek Şehzade Medresesinde üst seviyede din bilgisi öğrenimi almıştı. Öğrenimini tamamladıktan sonra Selanik'te Karaferye'de vaizlikle göreve başlamıştı. Bu görevinde üç yıl kalmış ardından 1886 yılında memleketi Sarayköy'e dönmüştü. Sarayköy'e dönüşü sonrası Çarşı Camii hatipliğinde bulunmuştu. Din adamı olarak Sarayköy halkı tarafından oldukça sevilen bir kişilik olmuş, saygınlık kazanmıştı. Kaynaklarda

Sarayköy Belediye Başkanlığına seçildiği ve bu görevi 1905-1907 tarihleri arasında gerçekleştirdiği ifade edilmektedir. Sarayköy Müftülüğüne atandığı 2 Mart 1912'de devlet memuriyetindeki işine yeniden başlamıştı. Müftülüğü sırasında 1 Şubat 1913 tarihinde İstanbul'da İttihat ve Terakki tarafından kurulmuş olan Müdâfaa-i Milliye Muavenet Cemiyeti'nin Sarayköy şubesine katılarak savaşın yaralarının sarılmasında halkın hizmetinde bulunmuştu. Cemiyetin kuruluş ve faaliyet yılları, Osmanlı Devleti'nin Balkan ve I. Dünya Savaşlarını kapsayan 1913-1919 yıllarıydı. Sarayköy Müdâfaa-i Milliye Muavenet Cemiyeti Sarayköy ve çevresinde düzenlediği etkinliklerin, geliri, halktan topladığı bağışlar, ayni ve nakdi yardımları öncelikle cephedeki askerlere ve ihtiyaç sahibi gruplara aktarmıştı. Ahmet Şükrü Efendi I. Dünya Savaşı başlarında aynı zamanda Liva İdare Heyetine üye seçilmişti.

I. Dünya Savaşının Osmanlı Devletinin yenilgisi ile sonuçlanmasının ardından Paris Barış görüşmeleri ve Mondros Mütarekesiyle İzmir ve çevresinin Yunanlılara verilmesi gündeme geldiğinde İzmir Müdafaa-ı Hukuku Milliye Cemiyeti tarafından İzmir'de Kolordu Komutanı Nurettin Paşa himayesinde Batı Anadolu ve İzmir'in haklarını savunmak amacıyla 17 Mart 1919'da bir kongre gerçekleştirilmişti. Kongreye Denizli'den de delegeler katılmıştı. Katılanlar arasında Tavas, Çal ve Buldan temsilcileri ile birlikte Denizli Müftüsü Ahmet Hulusi, Belediye Reisi Tevfik, Tavaslızade Mustafa, Sarayköy Belediye Başkanı Hacı Salihzade Halil, müderris Hacı Halilzade İsmail'in yanı sıra Sarayköy Müftüsü Ahmet Şükrü Efendi'de yer almıştı. Kongreye katılanlara herhangi bir işgal ve saldırı karşısında mukabele edilmesi telkin edildi. Ahmet Şükrü Efendi, Kongrenin ardından döndüğü Sarayköy'de halkı işgal tehlikesine karşı hazırlığa çağırılmıştı.

Aynı dönemde İstanbul hükümeti halkı yatıştırmak için ülkenin çeşitli bölgelerine nasihat heyetleri göndermişti. Batı Anadolu bölgesine de Şehzade Abdürrahim Efendi başkanlığında bir heyet geldi. Heyet'in seyahat programında Sarayköy'de yer alıyordu. Nitekim 30 Nisan'da Aydın'dan hareket eden heyet Sarayköy'e ulaştı. Şehzade ile heyete İstasyonda bir karşılama töreni düzenlenmişti. Törende padişahın beyannamesini okuyarak selamı ile birlikte kanuna itaat ve halka hukuka riayet tavsiyesinde bulunan Şehzadeye Müftü Ahmet Şükrü Efendi savaşlar dolayısıyla halkın

içinde bulunduğu perişan durumunu göstermek amacıyla babaları çeşitli cephelerde şehit olmuş 10-15 civarında yetim çocuğu yanına alarak katılmıştı. İstasyonda trenden inmeyen Şehzade Abdürrahim Efendi'ye çocukları gösteren Müftü Ahmet Şükrü Efendi Şehzade'nin halka konuşma yapmasını sağlamıştı. Müftü Ahmet Şükrü Efendi'nin bu girişimi üzerine bir konuşma yapan Şehzade halkın birbirine karşı ılımlı olmalarını ve iyi geçinmelerini tavsiye ederek Sarayköy'den ayrılmıştı.

15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline en büyük tepki veren yerlerden biri Denizli ile kazaları olmuştu. Miting ve telgraflarla protesto edilen işgale karşı Müftülerin önderliği dikkat çekicidir. Denizli'de Ahmet Hulusi, Tavas'ta Cennetzade Tahir Efendi, Çal'da Ahmet İzzet Efendi, Acipayam'da Hasan Hilmi ile birlikte Sarayköy'de Ahmet Şükrü Efendi halkı silaha sarılarak işgale karşı durmaya çağırmışlardır. Sarayköy'de İzmir'in işgal haberi duyulur duyulmaz kasabanın ileri gelenleri Müftü Ahmet Şükrü Efendi ve Belediye Başkanı Hacı Halil Salih Efendilerin öncülüğünde toplanarak miting kararı almışlardı. Miting Sarayköy halkının katılımıyla 17 Mayıs 1919 tarihinde gerçekleşmiş Müftü Ahmet Şükrü Efendi Zincirlikuyu meydanında gerçekleştirilen toplantıda halka hitaben bir konuşma yapmıştı. Konuşmasında işgal altındaki yerde ibadetin caiz olmayacağı, bir an önce örgütlenerek ve silahlanarak düşmana karşı konulması gerektiğini ifade ederek, milli mücadele'nin Sarayköy ve çevresinde ateşini yakmıştı. İzmir'in işgalini protesto etmek için 18 Mayıs 1919'da İtilaf Devletleri temsilcilerine Sarayköy'den çekilen telgrafta Müftü Ahmet Şükrü Efendi ile birlikte Heyet-i Milliye üyelerinin imzaları da bulunuyordu.

Miting ve protestolarla birlikte tepkiler milli heyetlerin kurulması ile devam etmişti. Gönüllü kuvvetleri Kuva-yı Milliye'yi oluşturmuştu. Denizli ve çevresinde kurulan ilk milli heyet Sarayköy Heyet-i Milliyesi olmuştu. Emin Aslan (Tokat), Münir (Alp), Dr Salih Tefvik, Mehmed İhsan, Asaf (Akmansoy), Hafız Halil, Yüzbaşı Zühtü Beylerin katılımıyla 17 Mayıs 1919'da kurulan ve başlangıçta 11 kişiden oluşan Sarayköy Kazası Heyet-i Milliyesi'nin başkanlığına ise Müftü Ahmet Şükrü Efendi getirilmişti. I. Nazilli Kongresinin toplandığı 6-8 Ağustos 1919 tarihine kadar Sarayköy Heyet-i Milliyesi faaliyetlerini bağımsız bir şekilde sürdürmüştü. I. Nazilli Kongresi sonrasında Müftü Ahmet Şükrü Efendi Sarayköy Heyet-i Milliye başkanlığından ayrılmış yerine Osman Nuri Bey seçilmiştir. Ahmet Şükrü Efendi ve Sarayköy Heyet-i Milliyesi Buldan ve Kadıköy'de Heyet-i Milliye'nin oluşumuna önemli katkılarda bulunmuştu. Buldan'a Ahmet Şükrü Efendi başkanlığında bir heyetle gidilmiş, burada kasaba müftüsünün olumsuz propagandasına rağmen Damatzade Ali Ağa'nın maddi yardımı üzerine teşkilat kurmak için, Necip Ali Bey görevlendirilmişti.

Sarayköy Heyet-i Milliyesi faaliyetlerine başladığında ilk etapta 30 kişiden oluşan Yüzbaşı Süleyman Bey komutasında gönüllü bir müfreze oluşturmuştu. Sarayköy Müfrezesinin sayısı Haziran ayında 1000'e ulaşmıştı. Bunun dışında Dinar'da bulunan Mızraklı Süvari Bölüğü, Denizlili Yüzbaşı Şükrü, Yedeksubay Ali Tefvik, Asteğmen Şükrü, Derebeyoğlu Halil Hilmi, Vasfi, 57. Tümenen Yüzbaşı Baha, Teğmen Kemal ve Nazilli Askerlik Şubesinden Yüzbaşı Emin Beyler de Sarayköy'e gelerek cephenin kurulmasına katkı sağlamışlardı. Sarayköy'de bir araya gelen kuvvetlerin başına Topçu Alay Komutanı Binbaşı İsmail Hakkı Bey getirildi.

Ahmet Şükrü Efendi Sarayköy Heyet-i Milliyesi Başkanı iken vaazlarıyla Yunan işgallerine karşı halkı bilinçlendirmiş, direniş için halkın desteğini istemiş, bu konuda halkı teşvik etmiş, milis gücü oluşturmaya çalışmış, toplanan gönüllüleri kendi elleriyle teçhiz etmişti. Gönüllüleri kendisinin de olduğu toplantılarda dualarla cepheye göndermişti. Gönüllüler öncelikle Menderes Köprüsünü korumayla görevlendirilmişlerdi. Sarayköy Müfrezesi Yörük Ali Efe ve Nazilli-Aydın hattında kurulan Kuva-yı Milliye güçleri ile birlikte hareket ederek önce Nazilli'nin daha sonra da Aydın kent merkezinin Yunan işgalinden geri alınmasında önemli katkıları olmuştu.

Aydın ve Nazilli'nin işgalini takip eden süreçte Sarayköy'e gelerek işgaller karşısında halkı sükûnete davet etmeye çalışan iki Yunan subayına bastonunu havaya kaldırarak tepki gösteren ve Yunan subaylarını kasabadan gönderen de Müftü Ahmet Şükrü Efendi olmuştur. Ayrıca burada halka bir konuşma yapan Ahmet Şükrü Efendi propagandalara karşı halkın susmaması gerektiği konusunda uyarılarda bulunmuş ve direnişe davet etmişti.

Nazilli-Sarayköy hattı üzerinde Türk halkının büyük bir direniş cephesi oluşturması İtilaf Devletleri yöneticilerinin dikkatini çekmiş, direnişi incelemek, işgal bölgesinde ne olup bittiğini araştırmak amacıyla bölgeye Amiral Bristol ve General Milne Heyetlerini göndermişlerdi. Bu geniş heyetlerin yanında işgal öncesi Yunanlıların şikâyetleri peş peşe İtilaf devletleri heyetleri Sarayköy'e gelmişti. Bu arada gelen heyetler arasında Kuva-yı Milliye'nin Aydın'a yönelik harekâtını durdurmak için İngiliz Binbaşı Havlinson başkanlığındaki heyette Sarayköy'e yollanmıştı. Heyeti Sarayköy İstasyonunda ellerinde sopalarla hiddetli bir şekilde bekleyen halk ile Müftü Ahmet Şükrü Efendi karşılaşmıştır. Rumlarla iyi geçinmeyi ve Yunan işgalinin önlenemez olduğunu halka bildirmek üzere Sarayköy'e gelen İngiliz Heyetine halkla birlikte Adöv Ayşe ve Kara Fatma gibi mücahit kadınlarda tepki göstererek kasabadan kovmuşlardır. Yunanlıların Aydın ve Nazilli'yi işgal ederek Sarayköy'e doğru ilerledikleri bir dönemde Ahmet Şükrü Efendi ve Sarayköy Heyet-i Milliyesi bölgedeki çalışmaları yerli Rumların taşkınlıklarını önlemişlerdi.

Ahmet Şükrü Efendi Sarayköy'ü temsilen Batı Anadolu bölgesinde Yunan işgaline karşı toplanan bölgesel kongrelere de iştirak etmişti. İlk olarak Alaşehir Kongresine Sarayköy'ü temsilen katılmış, bölgede direnişin birleşmesine katkıda bulunmuştu. Alaşehir Kongresi İstanbul Hükümetinin bütün engelleme çabalarına karşın 16-25 Ağustos 1919 tarihlerinde Salihli- Bozdağ Cephelerini düzenlemek, tüm Batı Anadolu direnişini birleştirme gayesini taşıyordu. Kongreye Aydın, Afyon, Balıkesir, Denizli, İzmir, Manisa ve Uşak'tan 45 delege katılmıştı. Denizli adına Tahir ve Şükrü Beyler, Sarayköy adına da Ahmet Şükrü Beyler Kongre de hazır bulunmuşlardı. Heyet-i Milliye tarafından Ahmet Şükrü Efendiye yol harcırahı olarak 5.000 kuruş verilmişti. Ahmet Şükrü Efendi Kongre müzakereleri sırasında söz almamıştı. Kongre kararlarının Sarayköy'de uygulanmasına dair yaşanan en önemli gelişme Sarayköy Heyet-i Milliye isminin "Sarayköy Reddi-i İlhak Heyet-i Milliyesi olarak değiştirilmiş olmasıydı. Ahmet Şükrü Efendi'nin katıldığı bir başka kongre 23-24 Eylül tarihlerinde toplanan II. Nazilli Kongresiydi. Kongre Heyet-i Milliyelerin geleceği ile önemli kararlar almıştı.

Bu arada Alaşehir Kongresi Başkanı Hacim Muhittin (Çarıklı) Bey kongre çalışmalarını tamamladıktan sonra bölgenin durumunu yakından görmek amacıyla Denizli'ye doğru bir seyahat gerçekleştirmişti. Bu seyahat sırasında Sarıgöl-Buldan üzerinden Sarayköy'e de uğramıştı. Sarayköy'de çeşitli görüşmeler yapmış ve Sarayköy Heyet-i Milliye Reisi Müftü Ahmet Şükrü Efendi ile 30 Ağustos 1919 tarihinde temasta bulunarak bilgi almıştı. Sarayköy görüşmelerinin ardından Denizli'ye geçen Hacim Muhittin Bey burada Denizli ileri gelenleriyle bölgenin sorunlarını konuşmuş, gördükleri ve dinledikleri karşısında yaşanan çekişmelerden rahatsızlık duyarak hızlıca Denizli'den ayrılarak 4 Eylül'de yeniden Sarayköy'e gelmişti. Burada bir anda konaklamış Müftü Ahmet Şükrü Efendi ve Belediye Başkanı İsmail Efendilerle bir kez daha görüşmüştü. Hacim Muhittin Bey istediği ilgiyi göremediğini belirterek Sarayköy'den ayrılarak Balıkesir'e dönmüştü.

Ahmet Şükrü Efendi 1920 seçimlerine katılmış, I. Dönem TBMM'nde Aydın mebusu olmuştur. 23 Nisan 1920'de Meclisin açılışında hazır bulunmuştu. Milletvekilliği oldukça kısa sürmüştü. İzinli olarak geldiği memleketinden bölgedeki mücadelenin önemini göz önünde bulundurarak Ankara'ya gitmeyi değil, Denizli ve çevresinde mücadeleye katkı koymayı tercih etmişti. 24-25 Ekim 1920'de Denizli Mutasarrıflığı aracılığıyla TBMM'ne bir dilekçe vererek sağlık

sorunlarını gerekçe gösterip Milletvekilliğinden istifa ettiğini bildirmişti. İstifası 22 Kasım 1920'de TBMM'de kabul edilerek yeniden Sarayköy Müftülüğüne tayin edilmişti. Evli ve 7 Çocuk babası olan Ahmet Şükrü Efendi vefat ettiği tarihe kadar Sarayköy'de müftülük görevini sürdürmüştü. 14 Ocak 1935'te yaşamını yitirdiğinde 22 yıl 10 ay ve 23 günlük devlet hizmeti bulunuyordu. Mezarı Sarayköy'de şehir kabristanında bulunmaktaydı.

Günver GÜNEŞ

KAYNAKÇA

Resmî Yayınlar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, Ankara, 1337 (1921).

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, Ankara, 1338 (1922).

TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt:1, 18.19.20.21.22,Devre:1, TBMM Yayınları, Ankara, 1959.

TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt:2. 3. 4. 5, Devre:1, TBMM Yayınları, Ankara, 1981.

TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt:11.12.13.14.15.16.17,Devre:1, TBMM Yayınları, Ankara, 1958.

TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt:23.24.25.26.27, Devre:1, TBMM Yayınları, Ankara, 1960.

TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt:28.29, Devre:1, TBMM Yayınları, Ankara, 1961.

TBMM Gizli Celse Zabıtları, Cilt:1- 4, Devre:1, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Sanem Matbaası, Ankara, 1985.

Birinci Dönem Meclis Albümü (1920-1923), TBMM Basımevi, Ankara, 2022.

Telif ve Tetkik Eserler:

AKER, M. Şefik, **İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali**, Askeri Matbaa, İstanbul, 1937.

AKIN, Veysi, "Müftü Ahmet Şükrü Efendi ve Sarayköy'ün Milli Mücadele'ye Katılması", **15 Mayıs, Milli Mücadele'de Denizli**, Edit: Turgut Tok, Ercan Haytoğlu, Denizli Büyükşehir Belediyesi Yayını, Denizli, 2021,ss.385-404.

AKIN, Veysi, **Sarayköy Heyet-i Milliyesi ve Milli Mücadele'de Sarayköy**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2009.

ALBAYRAK, Mustafa, **Milli Mücadele Döneminde Batı Anadolu Kongreleri, (17 Mart 1919- 2 Ağustos 1921)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 1998.

Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuva-yı Milliye Hatıraları, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1967.

ÇELİK, Recep, **Milli Mücadele'de Din Adamları**, C.I, Emre Yayınevi, İstanbul, 1999.

ÇOKER, Fahri,**Türk Parlamento Tarihi**, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem, C.III, TBMM Yayını, Ankara, 1994.

- DEMİREL, Ahmet, **İlk Meclis'in Vekilleri: Millî Mücadele Döneminde Seçimler**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.
- DAYI, Esin, **Nazilli Kongreleri (1919)**, Atatürk Üniversitesi Yayını, Erzurum, 1998.
- GÖKBEL, Asaf, **Millî Mücadele'de Aydın**, Coşkun Matbaası, Aydın, 1964.
- GÜNEŞ, Günver, GÜNEŞ, Müslime, "Heyet-i Milliye'den Heyet-i Merkeziye'ye Sivil Temelli Direniş; Nazilli Kongreleri", **Belgi Dergisi**, Sayı:18, Yaz 2019/II, Denizli, 2019, ss.1255-1280.
- GÜNEŞ, Günver, " Milli Mücadele'de Aydın Sancağında Din Adamları ve Faaliyetleri", **Milli Mücadele'nin Yerel Tarihleri 1918-1923**, Ed: Mustafa Göleç, Zeynep Kevser Şerefoğlu İlhami Danış, C.1, TÜBA Yayını, Ankara, 2023, s. 571-590.
- HAYTOĞLU, Ercan, "Milli Mücadele'de Denizli'nin Aydın Kuva-yıMilliyesi İle İlişkileri", **Milli Mücadele'de Aydın Sancağı ve Yörük Ali Efe**, Edit: Günver Güneş, Mehmet Başaran, Aydın Belediyesi Yayını, Aydın, 2008, ss.177-207.
- KAPTAN, Şükrü Tekin, **Kurtuluş Savaşında Denizlili Önderler**, Bilal Ofset, Denizli, 2004.
- KILINÇ, Aslıhan. "Mütareke ve Millî Mücadele Yıllarında Aydın ve Menteşe Sancaklarında Yapılan Seçimler". **Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. 7/2 (2020): 111-132.
- KONUĞU, Enver, **Alaşehir Kongreleri (16-25 Ağustos 1919)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2000.
- KÖSTÜKLÜ, Nuri, Milli Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara, 1990.
- SARIKOYUNCU, Ali, **Milli Mücadele'de Din Adamları**, C. I, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, Ankara, 1995.
- TOKAT, Emin Aslan, **Milli Mücadele'de Sarayköy Hatıralarım**, İstanbul, 1995.
- TOKER, Tarhan, **Kuva-yı Milliye ve Milli Mücadele'de Denizli**, Denizli Sanayi Odası Yayını, Denizli, 1983.

05/08/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/muftu-ahmet-sukru-yavuzyilmaz-1865-1895/?pdf=7253> adresinden erişilmiştir